

Olympiáda ľudských práv

XIX. ročník, školský rok 2016/2017

Krajské kolo

Kategória: Stredné školy

Tézy pre ústnu časť súťaže

Maďarská verzia

1. A politikai rendszert, amelyben élünk, demokráciának nevezik. A szó görög eredetű, jelentése „népuralom” vagy „a nép hatalma”. A „nép uralmának” vagy szuverenitásának (önállóságának) elvét a Szlovák Köztársaság Alkotmányának 2. cikkelye rögzíti, amely szerint „az államhatalom a polgároktól ered”. Az athéni demokráciától kezdődően (i.e. 6. század) a demokrácia és a nép fogalma, valamint a demokratikus hatalom gyakorlása jelentősen megváltoztak.

Fejtsétek ki, melyek a modern demokrácia fő jellemzői, ahogy az meghonosodott Európában, főként a 2. világháború után és Kelet-Európa országaiban 1989 után. Írjátok le a Csehszlovákiában 1989 előtt uralkodó helyzetet. Miben különbözik a mai európai demokrácia az athéni demokráciától? Ebben az összefüggésben mit fejez ki a nép fogalma, kik alkotják a népet, hogyan gyakorolja a hatalmát, melyek a politikai döntéshozatal szabályai, mely alapelveket kell betartani a döntéshozatalnál? Hogyan függ össze a modern demokrácia az emberi jogok feltétlen betartásának szükségességével?

2. A modern európai demokráciát általában *liberális demokráciának* nevezik. Napjainkban politikaelméleti és pártpolitikai oldalról egyre gyakrabban kerül szóba az a nézet, hogy a liberális demokrácia válságban van.

Magyarázzátok el, miért nevezzük az európai államok többségében és az észak-amerikai államokban fennálló demokratikus rendszereket liberális demokráciáknak? Fejtsétek ki a liberális demokrácia fő jellemzőit. Hogyan érvényesülnek ebben a rendszerben az alapvető emberi és szabadságjogok? Szerintetek a 'liberális' jelző mint a modern demokrácia megjelölése fölösleges, esetleg helytelen? Magyarázzátok meg a véleményeteket. Lehet a demokrácia más is mint 'liberális'? Miért beszél számos forrás a liberális demokrácia válságáról? (Megjegyzés: Libertas az ókori Rómában a szabadság istennője volt.)

3. 2016 júniusában Nagy-Britanniában népszavazást tartottak az Európai Unióból való kilépésről, ahol a jogosult választók 72%-os részvétele mellett az EU-ból való távozás hívei győztek, 52:48 százalékarányban ők voltak többségben. A népszavazás (referendum) a közvetlen demokrácia intézménye, ezért egyes politikusok és aktivisták a népi szuverenitás elvének legtökéletesebb kifejezési formájaként emelik ki. Népszavazással többnyire különösen fontos, nagy társadalmi

jelentőségű és a társadalom egészére nézve komoly következményekkel járó kérdésekről döntenek. A referendum eredménye általában megmásíthatatlan, vagy csak hosszú idő elteltével válhat megmásíthatóvá.

Fejtsétek ki részletesen, milyen tanulságokat tudnátok levonni a brit referendumból? Hogyan biztosítanátok azt, hogy az ilyen rendkívül jelentős kérdésekben a választók valóban körültekintően és felelősségteljesen döntsenek, illetve hogy teljesüljön a liberális demokrácia azon alapelve is, amely szerint a kisebbség, esetleg a jövő generációk érdekei és szükségletei nevében a többség akarata korlátozható? A közvetlen demokrácia milyen egyéb intézményeit ismeritek még?

4. A múlt évben Szlovákiában és Európában is sok szó esett – és továbbra is szó van – az extrémizmus felerősödéséről és az extrémizmus elleni harc szükségességéről. Sok iskolában, s talán a Ti iskolátokban is, beszélgetéseken vagy más rendezvényeken foglalkoztak az extrémizmus elleni harc kérdésével.

Mondjátok el, miben látjátok az extrémizmus lényegét, veszélyezteteti-e, illetve miben veszélyezteteti a liberális demokrácia alapjait és az emberi jogok tiszteletben tartásának elvét? Mi minősül extrémista (szélsőséges) megnyilvánulásnak (gyűlöletbeszéd, akár szóbeli, akár írásbeli formában) és mi szélsőséges cselekedetnek? Soroljatok fel példákat. Szerintetek hol van a választóvonal a szólásszabadság és a gyűlöletbeszéd között? Milyen intézkedéseket tennétek (például az igazságszolgáltatási végrehajtó szervek tevékenysége területén, a politikai és közéleti személyiségek felelős viselkedését illetően, az iskolarendszer keretén belül, a média munkájában) annak érdekében, hogy a szólásszabadságot a lehető legnagyobb mértékben tiszteletben tartsák, a gyűlölködő megnyilvánulások negatív következményeit pedig minimalizálják.

5. 2016-ban ismét támadtak a terroristák Európában: Brüsszelben, Nizzában, Berlinben, Isztambulban ráadásul többször is. A világ más térségeiben, például Irakban történt támadások mintha nem is érintetnének bennünket. Az európaiak (nők és férfiak egyaránt) egyre inkább veszélyeztetettnek érzik magukat, és a terrortámadások veszélyének elhárítása érdekében hatékony intézkedéseket várnak el kormányuktól és az Európai Unió szerveitől is. Egyes politikusok, de az egyszerű emberek is az Európai Unión kívüli országokból történő ellenőrizetlen bevándorlásban látják a terrortámadások okát.

Hogyan egyeztetnétek össze a terrorveszély minimalizálását célzó intézkedéseket Európában az uniós polgárok alapvető jogainak és szabadságjogainak (pl. a magánélethez való jog, a mozgás szabadsága, az információ fogadásának és terjesztésének joga) tiszteletben tartására vonatkozó igénnyel, ugyanakkor a migránsok emberi jogainak tiszteletben tartásával? Szerintetek van közvetlen összefüggés a terrorizmus és a tömeges bevándorlás között?

6. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát 1948-ban fogadta el, közvetlenül a 2. világháború befejezése után kezdődő, csaknem három évig tartó tárgyalások eredményeképpen.

Mutassátok be az említett dokumentum elfogadásának politikai és történelmi hátterét. Miben jelentett új megközelítést az emberi jogok felfogását illetően? Miben látjátok a legfőbb hozadékát? Emeljétek ki a Nyilatkozat véleményetek szerinti kulcsfontosságú részeit. Még ma is van jelentősége a Nyilatkozatnak?

7. Közvetlen vagy tágabb környezetekben bizonyára ismertek fogyatékkal élő személyt. Egyes emberi jogok gyakorlása fogyatékkal élők vagy egészségkárosultak esetében nehézségekbe ütközhet.

Ismertessétek, milyen intézkedések szükségesek az állam vagy a közintézetek és közintézmények működtetői részéről ahhoz, hogy a fogyatékkal élők egyenértékűen érvényesíthessék emberi jogaikat, nevezetesen a környezethez, a közlekedéshez, az információkhoz, a szolgáltatásokhoz és az áruhoz való hozzáférhetőség tekintetében.

8. Negyven évvel ezelőtt, 1977. január 1-jén hozták nyilvánosságra a Charta '77 polgári kezdeményezés nyilatkozatát, amely az akkori csehszlovákiai politikai rendszert állította pellengérré, főként a polgári és szabadságjogok megsértése miatt. Az emberi jogok betartásáért az állam képviselői az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Helsinkii Záróokmányának (1975-ben történő) aláírásával vállaltak kötelezettséget.

Nevezzétek meg a Charta '77 legalább egy neves képviselőjét (szerzőjét, szövegíróját vagy aláíróját). Melyek azok az ENSZ 1966-ban elfogadott alapvető emberi jogi egyezségokmányai, amelyekre a Charta '77 hivatkozott? Fejtsétek ki, szerintetek miben rejlik a kezdeményezés értelme, ha Charta szövegét hivatalosan sehol nem is hozták (hozhatták) nyilvánosságra? A chartások tevékenységéről csak közvetett úton lehetett értesülni, miközben a hivatalos szervek és a hivatalos média jelentős erőfeszítéseket tettek az elítélésükre és a megbélyegzésükre, a mozgalom tagjait pedig üldözték és gyakran be is börtönözték. Van értelme a polgári éberségnek és az értékek és eszmények iránti elkötelezettségnek a mai liberális demokráciákban is? Ha van/ha nincs, indokoljátok meg, miért (támasszátok alá elméleti érvekkel és konkrét példákkal).

9. Az SZK Nemzeti Tanácsa 2016. november 30-án elfogadta a vallásszabadságról, valamint az egyházak és vallási közösségek jogállásáról szóló törvény módosítását. A törvénymódosítás előterjesztői azt tüntették fel célként, hogy kiszűrjék az állítólagos egyházak és vallási közösségek állami pénzügyi támogatáshoz való hozzájárulás céljából történő spekulatív bejegyeztetését. A törvénymódosítással 20 ezerről 50 ezerre emelkedett a bejegyeztethető egyházak és vallási közösségek felnőtt tagjainak minimális létszáma.

Képzeljétek el, hogy az SZK Nemzeti Tanácsának képviselői vagytok, és érveljétek, hogy a törvénymódosítás összhangban van-e vagy sem az SZK Alkotmányával és az ország nemzetközi emberi jogi kötelezettségeivel. Fejtsétek ki, milyen – pozitív vagy negatív – következményeket vonna maga után a törvénymódosítás bevezetése a szabad gondolkodás, a lelkiismereti, szólás- és vallásszabadság szempontjából.

10. Az iskolában, a szüleitek munkahelyén vagy másutt előfordulhat, hogy közvetlen vagy közvetett diszkrimináció, azaz megkülönböztető bánásmód különböző formáit tapasztaljuk. Diszkriminációnak minősülhet az államnak a polgáraival szembeni megkülönböztető (diszkriminatív) bánásmódja, a vezető beosztottakkal szembeni megkülönböztető bánásmódja, de ez megtörténhet két vagy több természetes személy, diák vagy alkalmazott egymás közti viszonyában is.

Gondolkodjatok el azon, hogy a diszkrimináció milyen formái és megnyilvánulásai fordulnak elő az állam és a polgár viszonyában, az iskolában vagy a munkahelyen, és ezeket írástok körül, az élet minden területéről származó ismereteitek és tapasztalataitok felhasználásával.

11. Több mint 70 évvel ezelőtt ért véget a második világháború, az emberiség történelmének legnagyobb tragédiája. A háború egyik legborzalmasabb megnyilvánulása a holokauszt volt. Tavaly holokausztmúzeumot nyitottak a szeredi munka- és gyűjtőtábor egykori színhelyén.

Röviden magyarázzátok el, mit nevezünk holokausztnak. Soroljátok fel, hogy a náci hatalomátvétel után a zsidó származású személyeket fokozatosan mely alapvető emberi jogaiktól fosztották meg, röviden írástok körül helyzetüket a deportáció előtt, majd a koncentrációs-, illetve megsemmisítő táborokban. Miért fontos megemlékeznünk a holokausztról? Ebben az összefüggésben hogyan értékelitek az oktatási minisztérium azon ajánlását, hogy a középiskolások látogassanak el a holokauszt emlékhelyeire, ami egyike lenne azon intézkedéseknek, amelyek elősegítenék az extrémizmus hatásának kiküszöbölését a fiatalokra nézve?

12. A nemzetközi PISA-felmérésben 15 éves tanulóink ismét gyengébb eredményeket értek el, mégpedig minden vizsgált területen: értő olvasás, matematikai és természettudományos alapismeretek. A szakértők egyre sürgetőbben mutatnak rá arra, hogy a művelődéshez való jog – amelyet Szlovákia formálisan minden gyermek és fiatal számára biztosít – az ENSZ gyermekjogi egyezménye értelmében, de az Európa Tanács szerint is a *minőségi* művelődéshez való jogot jelenti.

Magyarázzátok meg, miért számít olyan fontos emberi jognak a művelődéshez való jog? Röviden mondjátok el, mit tudtok e jog érvényesítéséről a világ különböző részein és hazánkban. Fejtsétek ki, szerintetek mik az okai a műveltségi szint csökkenésének Szlovákiában, amennyiben egyetértetek ezzel az értékeléssel. Ha Ti lennétek a miniszterelnök vagy az oktatási miniszter helyében, milyen intézkedéseket vezetnétek be a minőségi művelődéshez való jog mindenki számára történő jobb érvényesíthetősége érdekében?

13. Az SZK Alkotmánya 12. cikkelye tartalmaz egy olyan rendelkezést, hogy „az alapvető jogok és szabadságjogok megvonhatatlanok, elidegeníthetetlenek, elévülhetetlenek és nem törölhetők el.”

Fejtsétek ki, mit jelent ez az alapelv, miben rejlik az értelme és a jelentősége. Láttok közvetlen összefüggést az emberi jogok feltétlen érvényének követelménye és a liberális demokrácia fő jellemzői között? Próbáljátok meg modellezni az ideális demokratikus környezetet az iskolákban: hogyan hangolnátok össze az emberi jogok betartására való jogigényt (esetünkben a gyermek, a szülők, de az oktatási folyamat összes többi résztvevőjének erre való jogigényét) a „jogállamiság” elvével, tehát azzal a követelménnyel, hogy az iskolai élet bizonyos szabályok szerint zajlik és mindenkinek teljesítenie kell a megszabott kötelességeit ahhoz, hogy az oktatási célok teljesüljenek.

14. 1991 óta Szlovákiában tilos a halálbüntetés. 2003 óta ez abszolút tilalom, ami annyit jelent, hogy háború vagy háborútól való közvetlen fenyegetettség idején elkövetett cselekményekre is vonatkozik.

Ismertessétek a halálbüntetés eltörlésének emberi jogi okait. Fejtsétek ki saját álláspontotokat a halálbüntetéssel kapcsolatban. Gondolkodjatok tágabb összefüggésekben (pl. a halálbüntetés tilalmának eltérő megközelítése; a demokráciák szembesülése a halálbüntetés tilalmával a terrorista merényletek és hasonló bűncselekmények elkövetőivel szembeni megtorlás tekintetében).

15. 2012-ben az Eperjesi Kerületi Bíróság ítéletében kimondta, hogy a megye egyik iskolájában fennáll a roma gyermekek szegregációjának ténye, és az iskolát kötelezte a jogszerű állapot visszaállítására. Ma 2017-et írunk.

Először magyarázzátok el, mit értünk az iskolai szegregáció fogalma alatt. Mondjátok el, láttok-e valamilyen pozitív vagy negatív elmozdulást Szlovákiában 2012 és 2017 között az említett probléma megoldását illetően. Miként oldanátok meg Ti a romatelepekről származó gyermekek oktatását és mindent, ami ezzel összefügg? Törekedjetez emberi jogi érvelésre!

16. Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról (az ún. isztambuli egyezmény) többek közt kimondja: »A részes felek megteszik a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a jelen Egyezmény hatálya alá tartozó erőszakos cselekmények bármelyikének elkövetése alapján indult büntetőeljárások során a kultúra, a szokás, a vallás, a hagyomány vagy az ún. „becsület” ne minősülhessen a cselekmény igazolásának.«

Fejtsétek ki, miben látjátok az isztambuli egyezmény idézett szakaszának jelentőségét általánosságban és külön az Európán kívüli származású személyeknek az európai társadalmakba

való beilleszkedésével (integrációjával) összefüggésben. Az államnak milyen feltételeket kellene szabnia a menekültek vagy a bevándorlók (migránsok) sikeresen integrálódása érdekében? Milyen érveket tudnátok felsorolni az isztambuli egyezmény Szlovákia általi ratifikálása mellett?

17. A politikai és közéleti diskurzusban és a médiákban is gyakran találkozunk az *integráció* (például külföldiek integrációja, testi fogyatékkal élők iskolai integrációja), az *inklúzió* (romák inklúziója) és az *asszimiláció* (nemzeti kisebbséghez tartozó személyek természetes vagy kényszerített asszimilációja) fogalmakkal.

Magyarázzátok el az integráció, inklúzió és asszimiláció fogalmak közti különbséget! Ha nem ismeritek ezeket a fogalmakat, gondolkodjatok el azon, milyen eszközökkel biztosítanátok a kisebbségi csoportokhoz tartozó személyek társadalmi beilleszkedését? Hogyan biztosítanátok az érintett csoportok identitásuk megőrzésére való jogát, illetve hogyan tartanátok szem előtt a sajátjaikat? Kultúrájuk vagy eltérő életmódjuk mely elemeinek, jegyeinek és megnyilvánulási formáinak megőrzését és fejlesztését támogatnátok feltétlenül? Ezeket a megnyilvánulásokat a magánszférára kellene korlátozni, vagy meg kellene jelenniük/megjelenhetnének a közéletben is? Kiválasztásos alapon kellene ezeket garantálni, csak bizonyos kulturális jogokra vonatkozóan, kisebbségi csoportok szerint külön-külön? Indokoljátok meg a véleményeteket. Mit gondoltok, a társadalom szociális, jogi és kulturális kohéziója (összetartása) szempontjából elégséges, ha kizárólag a kisebbség alkalmazkodik a többséghez, vagy pedig ez kölcsönös folyamat? Ha úgy gondoljátok, hogy ez kölcsönös folyamat, miben látjátok a kulturális párbeszéd valamennyi résztvevőjének a feladatait?

18. Az 1989 – 1990 közti forradalmi változások időszakában megnyitották az egyház és az állam szétválasztásának kérdését is. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsába történő választások előtt ez az igény több politikai párt választási programjába is belekerült.

Gondolkodjatok el azon, mi volt a lényege ennek az igénynek 1989 novemberében? Milyen volt az egyházak jogállása a kommunista párt hatalmi monopóliuma idején, milyen mértékben volt garantálva a lelkiismereti, meggyőződési és vallásszabadság? Mit jelent az egyház és az állam szétválasztása pénzügyi és anyagi, illetve politikai és ideológiai szempontból? Milyen kapcsolatban áll egymással alkotmányunk következő két paragrafusa: „A Szlovák Köztársaság szuverén, demokratikus jogállam. Nem kötődik semmilyen ideológiához vagy vallási felekezethez.”, valamint „A gondolkodás szabadsága, a lelkiismereti, a vallási meggyőződés és hit szabadsága biztosítva van. (...) Az egyházak és vallási közösségek maguk igazgatják saját ügyeiket, főként létrehozzák szerveiket, lelki vezetőket állítanak, biztosítják a hit oktatását, szerzetesrendeket és más egyházi intézményeket alapítanak függetlenül az állami szervektől.” Szerintetek az alkotmány a fenti rendelkezések által már önmagában rögzíti az egyház és az állam szétválasztását? Ha nem, szerintetek milyen – pozitív vagy negatív – következményekkel járna az állam és az egyház tényleges elválasztása a lelkiismereti szabadságra, a hit és a meggyőződés szabadságára nézve?

19. Az SZK Alkotmánya rögzíti a petíciós jogot mint polgári és politikai jogot. Petícióval a polgárok népszavazást, azaz referendumot is kezdeményezhetnek. Az emberi jogok azonban nem képezhetik petíció vagy népszavazás tárgyát.

Magyarázzátok meg, miért nem képezhetik az emberi jogok petíció vagy népszavazás tárgyát? Mit jelent ez a tilalom a gyakorlatban és hogyan érvényesül? Mondjatok konkrét példákat. Próbáljátok megválaszolni azt a kérdést is, hogy az említett tilalom mely formáival találkozotok az utóbbi években közvetlen környezetetekben, akár az iskolában, a helyi közösségben, országos vagy európai szinten?

20. Az idei évtől lépett hatályba az SZK Kulturális Minisztériuma által kezdeményezett új rendelet, amely szerint a közszolgálati rádió legkevesebb 35 százalékos, a magánrádiók 30 százalékos arányban kötelesek szlovák zeneszámokat sugározni a reggel hattól éjfélig tartó időszámban. Ezáltal emelkednek a szlovák zenei szerzeményekre vonatkozó kvóták, amelyeket egy évvel ezelőtt 25 illetve 20 százalékos arányban vezettek be. Kivételt ez alól csak néhány, kifejezetten rétegműfajokra specializálódott, illetve rétegműsorokat sugárzó rádió kapott (a klasszikus zenét sugárzó Rádió Devín, a nemzeti kisebbségek részére sugárzó Pátria Rádió, valamint a rockzenei rádiók).

Mi a Ti véleményetek a szlovák zeneszámokra vonatkozó kvóták bevezetéséről? Láttok különbséget abban, hogy a közszolgálati rádiót vagy magánrádiókat köteleznek valamire? Szerintetek ez helyes lépés, mert ezzel az eredeti szlovákiai alkotásokat és a helyi, nemzeti kultúrát támogatják? Vagy pedig ez beavatkozást jelent a vállalkozás szabadságába és az információk szabad áramlásába? Szerintetek ezt a problémát természetes módon kell megoldani, kereslet és kínálat szerint? Vagy úgy vélitek, hogy a lejátszási listák összeállítását úgyis manipulálják, ezért az új szerzőknek, akiket nem támogatnak erős médiapiaci szereplők, nincs esélyük felkerülni rá? Vagy úgy vélitek, hogy egészében véve álproblémáról van szó, hiszen az internet, a youtube és a különböző zenei alkalmazások korszakában mindenki olyan zenét tölthet le és hallgathat, amelyet csak akar?

Autorka a autor: PhDr. Dagmar Horná, PhD. a PhDr. Kálmán Petőcz, PhD.

Recenzentka: PhDr. Dagmar Horná, PhD.

Prekladateľka: Mgr. Ildikó Haraszi

Redakčná úprava: PhDr. Dagmar Horná, PhD.

Celoštátna komisia Olympiády ľudských práv

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2017